

ליום בו יעלו תלמידי על רבם. היום הזה הגיע. לחיי המפקד!

כזה היה יצחק שדה.
הוא הבין את התבונה העליונה של כל מנהיג אמיתי: לחנך דור של ממשכי דרך ולהיות למיותר.

דיבוק פרטיזני. אולם יצחק שדה היה עוד רחוק מלהיות מיותר. הוא הקים את חיל השריון במיבצע מזהיר של אימפרוביזציה. הוא השתתף, תחת פקודו של תלמידו, בכל מבצעי הדרום, מעשר המכות ועד לפלישה למצרים היו אלה מיבצעים שזכו לתהילת הפרשנים הצבאיים המהוללים ביותר בעולם, ובראשם הקפטן לידל-הארט, ששוחח עליהם ארוכות עם יגאל אלון אחרי המלחמה. כי תורת הפלמ"ח של שדה לא היתה מפגרת לעומת תורת הצבא הסדיר האורתודוקסי, אלא להיפך, השתלבה עם התורה הצבאית המתקדמת ביותר, פרי רוחם של לידל-הארט, פולר ושותפיהם.

אמר יגאל אלון למקטרגים: "קל יותר להפוך פרטיון לחייל, מאשר חייל לפרטיון!" אך בעוד שההוגים הבריטיים התחבטו כיצד לנטוע סגולות פרטיוניות בחייל הבריטי, השקוע במסורת הסדירה המעובשת, שקד בן-גוריון בארץ על התהליך ההפוך — לגרש את הדיבוק הפרטיוני מן הגוף שינק ממסורת הפלמ"ח.

שנה נוספת. שדה היה האלוף הראשון שהתפרט. הוא קיבל מהאופוטרופוס על רכוש הנפקדים בית מוזנח על חוף הים בגבלייה, הפך אותו בעמל ידיו לפינת-חמד. שם גר עם אשתו השנייה, מרגוט, ובנו יורמי. כששתי בנותיו מנשואיו הראשונים איזה, ורבוסה, מחוץ

הבנות: איזה ורבוסה, הבנות, ליד הקבר הפתוח. מימין: תמר, אחות מרגוט, אשתו השנייה שטיפלה בו משך השנה האחרונה; משה דיין, הניכר. משמאל: יעקב סלומון, מפקד גדוד פלמ"ח, ידו האישית. מאחור: קציני צה"ל ואבלים אורחיים.

הדעות מה גרם לו. קרוב לוודאי שבן-גוריון רצה להבטיח לעצמו את הזכות לחלק את המינויים, ושהתחיל, בצורה האופיינית לו, דוקא עם הרג הגדול ביותר. הסיבה הרשמית היתה רק תירוץ: בי. גיי. הסתמך על מאמר שכתב שדה במדרו, חודשים רבים לפני כן, אחרי השבת השחורה, "יש גבול למרות". במאמר זה הסתמך על דבר אליהו גולומב, טען שההגנה לא תכיר במרות הציונית אם זו תצוה לחול על הבטן ולהפסיק את המאבק.

טען בי. גיי: אדם המוכן להפר את המרות הציונית, אינו יכול להיות מפקד על חטיבה. היה זה נימוק מזור לגבי יצחק שדה, אדם שלא הפר מימיו מרות (פרט למקרה יחיד, כשהוציא להורג על דעת עצמו את רוצחו של אלכסנדר זייד). שדה סירב להתפטר. גילוי ודורי סירבו לפטרו. ואילו בן-גוריון סירב אף הוא לפטרו מצדו, איים במקום זה בהתפטרות שלו. החלה התרוצצות כללית, בעיקר של דוד רמז. לבסוף נמצא פתרון: שדה לא פוטר אלא "הועלה בדרגה", קיבל תפקיד של יועץ צבאי לדוד בן-גוריון. מובן מאילו שבי. גיי לא התייעץ אתו מעולם.

האיבה בין שני האישים לא נסתיימה עד היום האחרון. גם אחרי המלחמה, כשדיבר על שיבת מפ"ם לקואליציה והחזרת אלופיה לתפקיד, הוצא שדה מן הכלל, ועל כך אף הודיע שרת במפורש. אופייני ליצחק שדה שלא סבל כי משהו יטיל בנוכחותו דופי בבי. גיי. אמר הזקן: "בן-גוריון הוא איש גדול, אך לפעמים הוא עושה שטויות..." **הירד לא השיגה.** כשפרצה המלחמה נשאר שדה בלי תפקיד. ברבות הימים היה

לבית. הוא הרויח את לחמו במקצועו הראשון, כמומחה למחצבות, עבד כמדריך במחצבתו של חניכו לשעבר, יעקב סלומון. הוא גם יעץ לכל המחצבות של החיילים המשוחררים.

אחרי שאשתו, האהובה עליו, מתה מות יסורים ממחלת הטרטן, נתערערה גם בריאותו שלו. אף כי נראה בריא כתמיד, ויכול היה להניע כל שריר בנופו לבדו, כירסמה בו מחלה קשה.

לפני שנה וחצי הובא לשולחן הניתוחים. בשעת הניתוח נתגלה שהפנקריאס, בלוטה ליד הקיבה, נפוחה. הרופאים ידעו שיכול זה להיות סרטן ממאיר או דלקת פשוטה. הם יכלו לבדוק את הדבר עלידי פתיחת הבלוטה. אולם הם לא רצו להעמיד את חיי יצחק שדה בסכנה. הם ידעו שאם אמנם זה סרטן, ממילא אין מרפא. הם נמנעו מן הבדיקה והאריכו בזאת את חייו של שדה בשנה וחצי.

שדה עצמו לא ידע מאומה על שיקולים אלה, האמין שכליותיו חולות. על אף הכאבים המשיך בעבודתו, בחציבה ובכתיבה.

ביתו היה בית כנוס לתלמידיו וידידיו, שנכנסו בו קל שעות היום והלילה, שמעו תורה מפיו. היה זה גם מקום משיכה לאורחים מחו"ל, שיצו לראות את הדמות שסימלה את הדור. הם היו פוגשים אותו רכון על ספה, מוקף ספרים, חרבות ואקדחים, ציורים קלאסיים ומפות צבאיות. בלבו היה מקום כמעט לכל אדם. כשביקרה בביתו פול גיטליס, אשת הכנר, יצא באמצע השיחה לגינתו, קטף שושנה אדומה והגיש, לה. פגישה עמו היתה חוויה לכל אדם.

(המשך בעמוד 14)

הארון מורד: שעה שהרמטכ"ל וקציני המטה מצדיעים, עוקבים ראש הממשלה ויורכי הכנסת אחרי הארון הפשוט, שהלם את פשטות הצי, שהורד אל הקבר החצוב בסלע. אותו רגע ניתנה הפקודה לכבוד הארון ושמונה מטחי תותחים הרעמו בשפלה.

נזכר בתקופה אפלה זו בחייו — חניכיו נפרדו ממנו בזה אחר זה, יצאו לחזית, ואילו הוא, שלימד אותם את תורת הקרב. נשאר בחדרו בשדרות רוטשילד 65, תל-אביב. הגאלה באה במשמרה-העמק. המצב שם היה כמעט מיואש, לא היתה ברירה אלא לשלוח את שדה. בתמרון נועז נחת עם חייליו אל עורף האויב, הוציא אותו משיחיו משקלו. היה זה אופייני לכל לחימתו של הוק: לא להגן על העמדה, אלא להוציא ממנה את הלוחמים, כדי להנחית מכה בנקודה החלשה של האויב, להסוות איתה שעה את חולשת מגיני העמדה עלידי תמרוני הטעיה. בניגוד לאחרים, היה לו המבט הדרוש כדי להבחין בנקודה המכרעת של כל מערכה. במקום לבזבז את כל כוחותי בתריסר נקודות ופעילויות ריכוז את הכל בנקודה מכרעת זו. ביקורתו לגבי הטאקטיקה של אחרים נבעה לרוב מנקודה זו.

בקרב משמר העמק נלקחה בשבי מכוניתו של קאוקגי וניתנה מתנה לשדה מידי חייליו. הוא נסע בה כל ימי המלחמה, ניסה לרכשה אחר כך. אולם משרד הבטחון מכר אותה לאחד, שהציע מחיר שלא היה בידי שדה להשיגו.

"לחיי המפקד!" לפני מיבצע דני הציע שדה לרכז את השריון בחטיבה אחת, שחולל להנחית מכה מרוכזת. הפעם, אחרי משמרה-העמק, ניתו לו הפיקוד על החטיבה. יש דמיון מסוים בינו ובין המרשאל רומל: שניהם היו מפקדי חיל-רגלים שהגיעו לחיל השריון אחרי שדגלו בטקטיקה רגלית חרשה, המבוססת על הסתגנות בעד קוי האויב אל עורפו — טקטיקה שהפכה יסוד לחיל הטנקים.

במיבצע דני פיקד שדה על הזרוע השמאלית. הפיקוד על המיבצע כולו נמסר ליגאל אלון, תלמידו. במסיבה ערב המיבצע הרים את כוסו, אמר: "כל ימי התפלחתי

